

1 MEI 1910.

AFLEVERING 1.

REDACTIE:

E. HEIMANS, AMSTERDAM,
JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

PL. MUIDERGRACHT 55, AMSTERDAM.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATRICE:

A. W. L. VERSLUYS-POELMAN,
2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 4.80.

DE SPREEUWENWOLK.

IN 't begin van Maart was ik eens naar het Meer gegaan, om te zien, hoeveel lepelaars er reeds waren teruggekeerd. Je zoudt zoo denken, dat zoo'n vogelbende, die in zijn geheel op een bepaalde plaats huist, ook in zijn geheel in den herfst zou vertrekken en in het voorjaar terugkomen, maar dat is met die lepelaars niet het geval. Ze reizen blijkbaar in kleine troepjes; in 't begin van Maart, soms al in 't eind van Februari komen er eens een half dozijn, een paar dagen later zijn er twintig en het duurt nog wel tot ver in April, eer dat het honderdtal vogels, die tegenwoordig de bevolking der kolonie uitmaken, compleet is. In 't Zwanenwater gaat het net zoo.

Nu, ik had dan mijn breedbekken geteld; er waren er drie-en-twintig en ik keerde met mijn bootje huiswaarts dwars door de groote rietvelden aan de zuidzijde van den spoorweg. In de drasse landen langs den ringdijk was al het riet al gesneden en 't lag op groote stapels langs de breede tochten te wachten op verscheeping. Maar in 't diepe water hadden in den zachten winter de rietsnijders niets kunnen uitvoeren, daar stonden de gele stengels drie en vier meter hoog en hun verwaaide pluimen wapperden in den Oostenwind. Maar 't water zelf was spiegelglad; want die duizenden stengels breken de kracht van wind en golven.

Maar zelf worden ze ook gebroken. Toen ik een stukje in de breede rietlaan was doorgedrongen, zag ik een landschap, zooals ik nog nooit had aanschouwd. Wijd en zijd, over een oppervlakte van verscheiden hectaren, waren de rietstengels geknakt, ongeveer een halven meter boven de oppervlakte van het water. In alle richtingen staken die gebroken stengels door elkaar, een onregelmatige vloer vormend boven het water en daaruit staken dan weer veel nog ongebroken stengels omhoog, die hieven boven den vloer een ijl dak van bruine pluimen. Het rietgewas is daar zeer krachtig en zuiver, bijna geheel vrij van lischdodden, egelskop of matdebies. Het bood dan ook wijd en zijd en overal denzelfden

De Sperwer en de Spreeuwen.

aanblik van troosteloze verwoesting: millioenen gebroken stengels, hier regelmatig naast elkaar gerijd, elders woest in alle richtingen door elkander piekend en dan schaars daartusschen de enkele gave stengels, frisch en recht, mooi dof geel met donkere ringen aan de knopen, mooie aanwijzingen van wat het veld had kunnen zijn. Ik heb het eens nagemeten en nagerekend en kom tot de conclusie, dat daar wel voor meer dan duizend gulden aan goed riet vernield is.

Dat hebben de spreeuwen gedaan, en ik weet nu precies, hoe dat gebeurt.

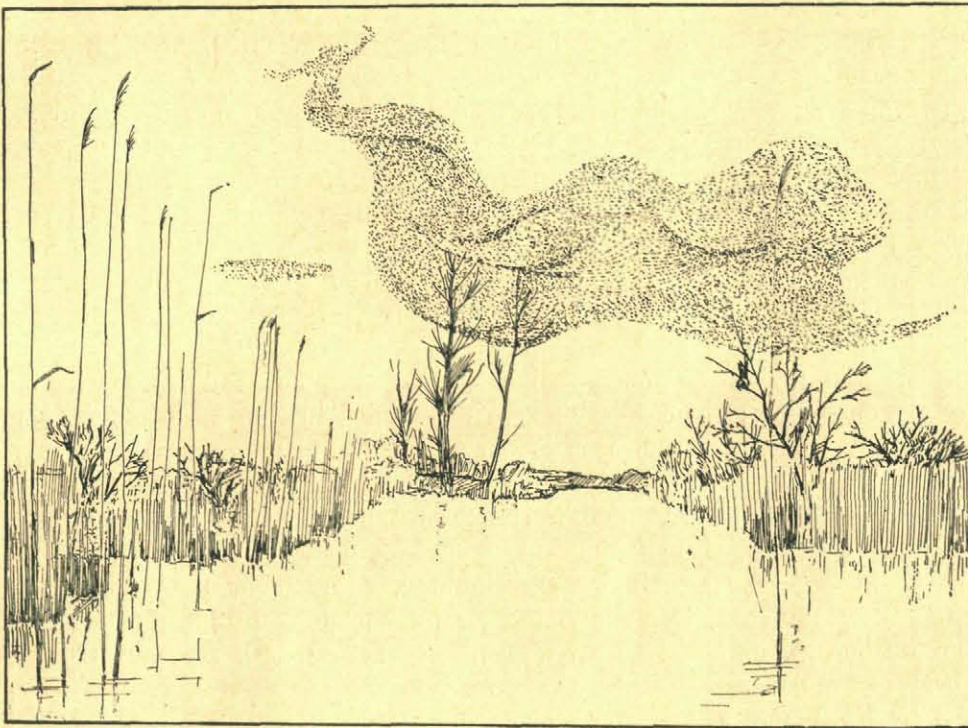
Dien eersten avond had ik niet veel tijd, ik moest om zeven uur den trein halen aan den Keverdijk en roeide daarom met een aardig gangetje naar huis. Toen ik zoowat een kwartier ver van de voornaamste spreeuwenrietvelden ver-

DE SPREEUWENWOLK.

3

wijderd was, zag ik in den helderen avondhemel de eerste troep der vernielers opdagen. Een wolkje kwam opzetten uit het Zuid-Westen, recht tegen den wind in, eerst snel in rechte richting, daarna maakte het een paar zwenkingen en toen waren de spreeuwen afzonderlijk reeds te onderscheiden.

Opeens komt van de telegraafpalen van de spoorlijn een kleine roofvogel opdagen en met dat de spreeuwen hem ontdekken, scheurt de wolk in twee groepen, die zich in tegengestelde richting bewegen, de eene naar rechts, de andere naar links. En buitengewoon aardig is het, om te zien, hoe nu het uiterlijk

De groote Spreeuwenwolk.

van die wolkjes verschilt, al naar den stand, dien elk spreeuwenlijf in de lucht inneemt. Soms is er bijna niets van te zien; dan liggen al die spreeuwenwiekjes in horizontale vlakken. Gaan ze dan overstag, dan wordt elke spreeuw als een driekante pijlpunt duidelijk zichtbaar; zwarte vlekken tegen donkere lucht.

De sperwer beperkt zijn aandacht tot de rechtsche wolk en nu begint een allermerkwaardigste wedstrijd. De spreeuwen vliegen eng aaneen gesloten snel voort, lijwaarts van den sperwer en wanneer deze stoot, maken ze alle tegelijk een plotselinge wending, en wel zoo, dat geen enkele onder den sperwer door behoeft te gaan, om op zijn plaats te blijven. 't Is niet te begrijpen, hoe ze alle

zoo precies weten, wat ze doen moeten. Telkens is de manier van vliegen anders en op een oogenblik lijkt de ronde spreeuwenwolk een reusachtig wiel, dat regelmatig voortwentelt over het water.

Keer op keer mist de sperwer zijn stoot, maar na een goed kwarter slaat hij toch eindelijk zijn slag en krijgt hij er een te pakken, die uit gebrek aan oefening of door vermoeienis zondigde tegen de discipline en zich bevond op een plek, waar hij niet had behooren te zijn. De sperwer trekt nu met zijn prooi af naar de telegraafpalen en de gehavende wolk herstelt zich wat en zweeft kalmpjes terug naar 't midden van 't meer.

Inmiddels zijn daar andere troepen aangekomen van de verzamelplaatsen aan den Bussumschen kant en bij het fort Uitermeer. Daar komen al de spreeuwen uit de Vechtstreek bij elkander en 't lijkt dan op een afstand of de boomen daar lang voor hun tijd zijn uitgebot, zoo dicht zitten de donkere spreeuwen op takken en twijgen. Als ze een poos hebben gezwateld in de boomen, dan trekken ze bij kleine en grootere troepen naar het meer.

Al die troepen vereenigen zich met elkander en nu hangt er boven het heldere water in de blanke lucht een ontzaglijk groote wolk van zwevende en vliegende spreeuwen. De sperwer is nu niet meer te vreezen, de dagelijksche tol is hem betaald. Maar nog wel een uur lang verricht het groote spreeuwenheir zijn wonderlijke en ingewikkelde evoluties.

Soms lijkt het of de wolk stil hangt, maar er schieten rillingen en bevingen doorheen en prachtig gebogen donkere plooilijnen, in hun verloop herinnerend aan de brandlijnen van spiegels of lenzen, wijzen aan, waar de horden zich opeenhopen als zij langs kringbanen en wervelvlakken gaan voorttrekken. Daar-tusschen ontstaan en verdwijnen weer lichtere plekken, waar de vogels zweven en telkens laait op verschillende plaatsen van de wolk een reuzendwarreling omhoog, die uiteenrafelt tot fijne spikkelpunten, verdwijnend tusschen de bleeke sterren. Maar dra vereenigen die zich weer tot een donkere bol, die neerploft in de groote massa. Dan gaan weer donkere striemen door het grauw, kilometer-lange zweepkronkels.

Deze luchtdans van de spreeuwen duurde op dien stillen, helderen Maart-avond meer dan drie kwartier. 't Is een van de wonderlijkste openbaringen van dierenleven. Welke generaal bestuurt de bewegingen van deze reuzenarmee, talrijker dan de grootste menschenlegers, die de wereld ooit zag? Niemand weet het. Hoe ontstond dit instinct? Waarschijnlijk wel door vreugde en vrees; ik vermoed dat de sperwer er een groot aandeel in heeft gehad.

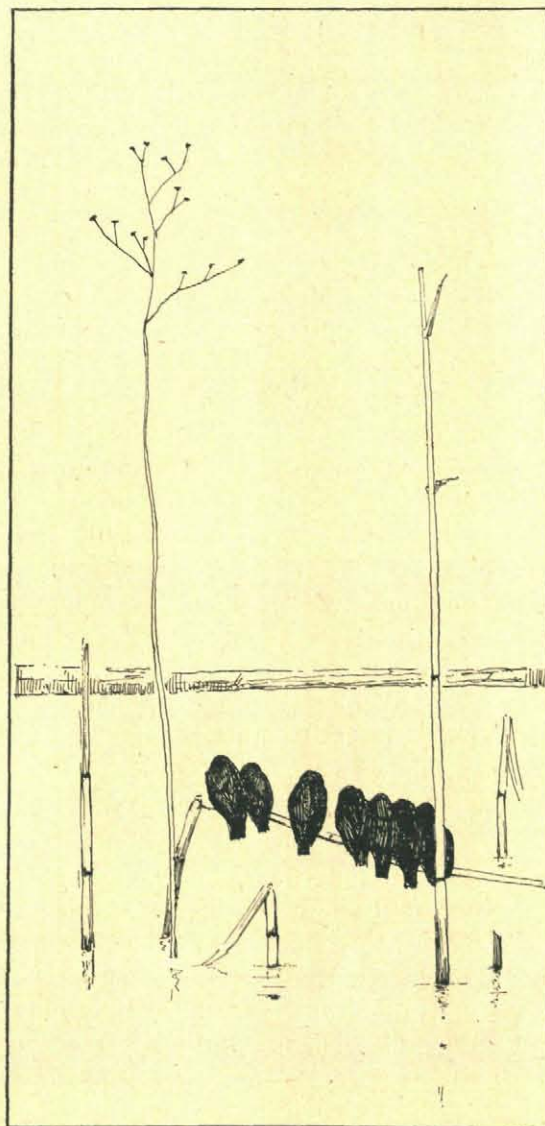
Nu wilde ik dat schouwspel ook wel eens van naderbij zien en daarvoor heb ik in de Paaschvacantie een paar dagen en nachten in het Meer doorgebracht. Ik trof het niet bijzonder met het weer; de gure avond van den tweeden Paaschdag zal mij nog lang heugen, want het was toen eigenlijk wel wat te frisch, om anderhalf uur doodstil te zitten in een laag schouwtje, al was ik dan

DE SPREEUWENWOLK.

5

ook gehuld in jekker en cape en overdekt met een tamelijk dikke laag spreeku-
riet. Een paar honderd stengels had ik uitgestrooid over de schuit en over
mijzelf en zoo zat ik werkelijk aardig verborgen. De Oostenwind blêrde nijdig
door de gebarsten en gespleten
rietblaren, meerkoeten keften in 't
rond, op 't wijde water aan de
andere zijde van 't rietveld brulden
de kuifeendjes en ver en nabij klonk
het doffe, drievoudige geroep van
de roerdompen. Er zijn er dit jaar
heel veel, want de zachte winter
heeft hen weinig gehinderd. De
lucht was bewolkt.

Even over zessen kwam de
eerste spreekuwentroep aanzetten laag
over het riet. In razende vaart
schoten ze over mijn schuilplaats
heen, druk joelend en roepend en
een menigte uitwerpselen kletterde
in 't water. Dat was iets nieuws.
Den vorigen avond had ik uit de
verte het naar mijn meening geruisch-
loos bewegen van die reuzenwolk
gadegeslagen en nu bleek hier, dat
elk spreekuwtje in de bende onder
het vliegen wat had te vertellen.
Voor zoover ik tijdens het ijlings
overvliegen kon nagaan, was het
allerlei geluid, de gewone uiting
van zenuwachtigheid bij vergaderde
spreekuwen. Ook gaf het den indruk
alsof de voorsten de achtersten aan-
maanden om wat voort te maken,
of dat de achterhoede de voorhoede
smeekte om respijt. Het scheen,
dat zij niet even snel vlogen, ik zag
sommigen anderen inhalen, maar
dat bleek mij later een optisch
bedrog te zijn of liever een uit-
werking van perspectief. Ze vlogen verscheiden gelederen diep boven
elkander en dan lijkt het natuurlijk alsof in 't voorbijgaan de onderste gele-
deren verschuiven ten opzichte van de bovenste. Werkelijk geloof ik, dat ieder

Een groepje apart.

spreeuwte in de troep zijn vaste plaats en zijn vaste buurlui heeft.

Ik had gelegenheid genoeg, om op deze dingen te letten en er over na te denken, want anderhalf uur lang togen de benden laag over mij heen, sommige niet talrijker dan enkele honderden, andere zoo groot, dat ik de breedte van de troep niet kon overzien, noch de hoogte schatten; wel kon ik de gelederen tellen die mij achtereenvolgens passeerden en dat waren er bij de grootste troep zoowat honderd en twintig. Die troep was minstens zestig meter breed en telde misschien vijftigduizend individu's. Evenwel beken ik gaarne, dat zelfs een benaderde telling haast ondoenlijk is; drie-en-tachtig groepen zijn mij voorbij getrokken van zessen tot half acht. Op andere avonden heb ik na half acht nog troepen zien binnenvallen en zeer zeker slapen daar in 't riet iederen voorjaarsnacht niet minder dan drie millioen spreeuwen.

Natuurlijk spitste ik mij 't meest erop, dat de spreeuwen vlak bij mij zouden komen zitten en dat gebeurde na eenigen tijd dan ook werkelijk. Ik was aan den meest westelijken kant van 't rietveld gaan liggen, om zoolang mogelijk het doortrekken te zien; kwart over zeven kwam een groote bende bij mij neerjoelen. Met hun dubbel driekant vleugelvak streken de donkere vogels neer, sommige op 't geknakte riet, andere grepen de gave stengels; een paar gingen zelfs zitten op mijn rietbedekking maar vlogen weer gauw op, doordat die losse stengeltjes dadelijk wiebelden. Op die gave stengels zaten er al gauw zes, zeven boven elkander. Dan ging die stengel langzaam doorbuigen, nog een spreeuw komt op 't eindje zitten en nu zakt de stengel al dieper. De spreeuwenrist zakt langzaam mee, je zoudt zeggen, dat de zwarte snaken er schik in hebben, om zoo zoetjes neer te zijgen. Maar als eindelijk de stengel doorknakt, dicht bij zijn voet, dan schrikken ze toch even op, fladderen met protesteerend gejoel omhoog, maar dalen dra weer neer en zitten dan overheerlijk op den nieuw gebroken stengel nog een poosje te tierelieren. Overal, zoover ik zien kan, bemerk ik van die kleine eruptie's van ongerustheid en 't duurt wel twintig minuten, voordat na veel geschuifel, gefladder en geschreeuw rust heerscht op 't rietbed. Nog nieuwe troepen komen overtrekken en telkens wanneer dat gebeurt is het, alsof er een magneet hoog boven ijservijlsel voorbijstrikt. Alle spreeuwtes rekken zich, ieder schreeuwt wat, enkele vliegen op, maar als de troep voorbij is, zitten ze weer netjes in hun rijtje.

Eindelijk wordt het mijn tijd, om te gaan en ik schud mijn rietstoppels opzij, om mijn riemen te grijpen. Een woest gegil giert over het veld, snerpend scheurt het zwarte spreeuwenheir zich van den bodem en een oogenblik later hangt de heele bende boven mij in de lucht, wild draaiend om een spil ver naar rechts. Alles joelt en krijscht door elkander en als ik al lang hun gebied heb verlaten, zwenken ze nog onrustig heen en weer.

Ik had het goede oogenblik gekozen, want als je nog langer wacht, dan worden ze minder schichtig en slapen zelfs betrekkelijk vrij vast in. Dat onder-vond ik een half uurtje later, toen ik op de terugreis langs het Doolhof kwam.

Daar zaten in de opening van een tocht zeven spreekwtjes te slapen op één rietstengel en ik kon ze in 't voorbijgaan met mijn riem een eind in de hoogte tillen, voor ze ontwaakten. Even te voren had ik nog een vijftigtal wintertalinkjes in de lucht zien exerceeren, juist zooals de spreeuwen doen en zeer zeker niet minder precies. De kievitten doen het wat losser.

JAC. P. TH.

HOE DE DOORNENKROON ONTSTAAT.

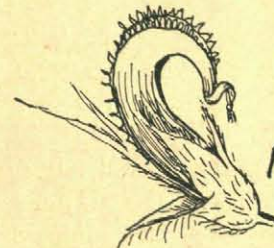
AT het landvolk toch niet altijd en overal zoo onverschillig is voor wat er in het wilde groeit en bloeit op veld en wei, daarvoor getuigen de volksnamen van allerlei planten, als die maar iets bijzonders vertoonen, dat ook zonder vergrootglas in het oog valt.

Een van die goed gekozen namen is „Doornenkroon“. Er wordt een klaversoort mee bedoeld, die, wat zijn bloemen betreft, al heel onaanzienlijk is; maar die door een zeer bijzondere vrucht al vroeg de aandacht trok. Bovendien vertoont het blad iets eigenaardigs, dat meewerkt om de fantasie op te wekken.

Bedoelde klaver is er een, die door de botanici tot de „rupsklavers“ wordt gebracht. Dit „rups“ doelt op de vruchten van dit geslacht; die vertoonen alle een neiging om krom te groeien, soms in elkaar te kronkelen en zich op te rollen als een rups. Er kan een heele soorten-serie van deze vruchtjes naast elkander gelegd worden, die, beginnende met een eenvoudige inbuiging bij wijze van een sikkkel — zooals bij onze sikkkelklaver het geval is — aan het eind verscheidene steeds meer ingewikkelde overgangsvormen, kronkels of spiraalwindingen vertoont; bovendien kunnen de randen van die windingen stekels bezitten; van haast onmerkbaar puntjes bij de eene soort, tot groote en duidelijke kromme haken bij de andere.

Er is al een spiraalwinding.

De peul is alleen wat gekromd.

De sterkst ontwikkelde kromming, met stekels gepaard, geeft onze Doornenkroon te zien, die in de botanie ook den naam draagt van Arabische of Gevlekte Rupsklaver, *Medicago arabica* of *maculata*.

Deze plant, die uit Zuid-Europa in ons land is doorgedrongen, en vroeger bij ons zeldzaam en dan nog niet eens wild heette voor te komen, vond ik in dezen zomer bij menigte en overal op de dijken langs de Zeeuwsche wateren en aan het strand van Bergen op Zoom.